

LUCIFER A AHRIMAN V NADSMYSLOVÉM SVĚTĚ

*Individuálnost iniciace · Lucifer jako Světloňoš ·
Význam egoismu · Ahriman usiluje o zduchovnění
smyslovosti · Osud a utrpení · Životní temnota
a duchovní světlo*

Z dosavadních přednášek vám snad již bude zřejmé, že je zcela nezbytné, aby naše představy byly pohyblivé, proměnitelné, máme-li přijmout správnou charakteristiku různých světů, o nichž lze hovořit a kde je smyslové bytí, náš obvyklý smyslový svět, pouze jedním z těchto světů. Z mnohého, co bylo řečeno, vám může vyplynout, že chceme-li dosáhnout přechodu z jednoho světa do druhého, musíme mluvit přímo jinou řečí lidských představ. To je jedna stránka věci. Existuje však ještě stránka druhá, totiž že všechny tyto světy na sebe zase navzájem působí a že v jednom z těchto světů lze vždy vnímat jakýsi odlesk, působení světů ostatních. V každém světě se setkáváme s tím, že se před námi objevují jevy a bytosti tohoto světa samotného, kromě nich ale také všechno to, co v tomto zvláštním světě působí ze světů ostatních. To vše musíme pečlivě uvážit, máme-li porozumět tajemstvím iniciace a tomu,

jaké jsou vztahy okamžiku k věčnosti, životní temnoty k duchovnímu světlu. Existují určitá pravidla, určité pokyny - tak jak je najdete popsány v knize „Jak dosáhnout poznání vyšších světů?“¹ - jimž se duše může podvolit, aby mohla vystoupit do nadsmyslových světů. Taková pravidla jsou samozřejmě nejen užitečná, ale i nepostradatelná pro toho, kdo chce skutečně podniknout první nebo i další kroky iniciace. Především však v naší době musíme upozornit na jednu věc.

Naše doba má určitou zvláštnost, která souvisí s celým charakterem světového cyklu, v němž žijeme; naše doba má v sobě něco poučujícího, něco teoretizujícího. A jakkoli se někdo třeba i snaží sklon k teoretizování odložit, vězí přesto tento sklon jaksí v základu duše dnešního člověka. To způsobuje, že dnešní lidé, jedná-li se o výstup k vyšším světům, především očekávají, že jim bude za všech okolností řečeno, jak se mají každý jednotlivě chovat, jestliže se duše chce dostat do vyšších světů. Vzhledem ke skutečnému prožívání nadsmyslna se však přece jen děje něco, co bychom mohli v určitém ohledu označit za neblahé ve všech popisech, které udávají - řeklo by se - normální cestu, normální trasu, jak se rychle dostat do vyšších světů. Neboť život je složitý. A každá duše, která se nachází v nějaké životní situaci (a pokaždé musíme vycházet z určité životní situace, chceme-li podniknout výstup do vyšších světů), stojí v určité karmě, má určité východisko. Žádná duše není ve stejné situaci jako kterákoli jiná duše. Proto je v podstatě i cesta do nadsmyslových

¹ česky vyšlo jako „O poznávání vyšších světů“, Baltazar, Praha 1993 (1. vyd.), Michael, Sv. Kopeček 2000 (2. vyd.) - pozn. překl.

světů pro každou duši individuální, taková, že se její východisko řídí podle příslušné duše. Pokud chceme mluvit správně, pak nemůžeme říci: takto musí podle normálního principu bezprostředně každá duše vykonat výstup do vyšších světů neboli iniciaci. Proto ona potřeba nedávat jen v krátkých brožurkách a podobně (což by ovšem bylo snazší) pokyny: tak a tak to má duše udělat; tím by se pouze vyvolal dojem, že člověk může, bude-li se řídit takovými pravidly, vystoupit do vyšších světů za všech okolností stejným způsobem jako jakákoli jiná duše. Proto ona neblahost těchto věcí.

A zejména proto jsem se pokusil v knížce „Cesta sebepoznání člověka“² ukázat něco, co je individuální, přesto to však může být užitečné pro každou duši. Proto také bylo nutné ukázat rozmanitost a variabilitu iniciační cesty. A aniž bych sám chtěl podávat nějaká vysvětlení toho, co bylo učiněno, rád bych jen poukázal na to, že tak nutně vyplynuly ony tři postavy, jež ve třech mysterijních pokusech („Brána zasvěcení“, „Zkouška duše“ a „Strážce prahu“) předstupují před vaši duši jako Jan Thomasius, Capesius a Strader. Ukazují vám cestu prvních kroků k iniciaci jakoby ve třech různých aspektech. O žádné z těchto cest nelze říci, že je lepší nebo horší než cesta toho druhého; nýbrž o každé z těchto cest musíme říci, že nutně vyplynula z karmy dotyčné individuality. Můžeme pouze říci, že duše takové povahy jako Jan Thomasius, nebo jako Capesius, musí jít právě takovými cestami, jaké jsem se pokusil ukázat, ukázat nikoli v teoriích, nikoli poučně, nýbrž v podobě postav. Proto ona potřeba ukázat takové postavy.

2 „Ein Weg zur Selbsterkenntnis des Menschen“ - pozn. vyd.

A bude stále více nutné zbavovat se názoru, že si v těchto věcech člověk vystačí s několika málo pravidly; bude stále více nutné přecházet právě ve spirituální oblasti od poučování k ztvárnění.

Protože vztahy světů jsou tak rozmanité, musí být rozmanité i cesty jednotlivých individualit. Pokud ale dospějeme k tomu, že vezmeme se vši vážností na zřetel určité individuality nebo bytosti vyšších světů a prozkoumáme jejich podíl na člověku, pak teprve pocítíme nutnost živě ztvárnit tyto postavy, představit je v jejich rozmanitosti, neudávat pouze jejich definice.

V naší době je obzvlášť pro ty, kdo usilují o spirituální poznání, důležité, aby takové postavy, jako je Lucifer a Ahriman, s nimiž se člověk na cestě k iniciaci vždy setká, vzali jednou na zřetel právě v jejich mnohotvárnosti, v jejich variabilitě. Pak se ukáže, jak pozoruhodné jsou vztahy a propojení jednoho světa s druhým.

Mnohá znamení naší doby ukazují, že může být zvolna probouzeno pochopení pro zasahování jednoho světa do druhého. Chtěl bych zde nejprve vyjít z něčeho, co je zřejmé, co pouze není vždy jako zřejmé dostatečně pociťováno.

V naší době panuje v nejširších kruzích ta nejživější potřeba poznat přírodní řád, přírodní zákony, které pronikají vším (i tím bytostným), s čím se setkáváme ve smyslovém bytí. A panuje sklon nedbat na nic, co může být řečeno o člověku a světovém bytí, řekněme, z hlediska jiných světů, nýbrž vystavět, abych tak řekl, celý světový názor jenom z tohoto jednoho světa. Tím ovšem vznikají více či méně monistické nebo i za materialistické označované světové názory. Mohli bychom říci, že skoro jako jakýsi blahodárný protitah proti tomuto úsilí se v naší době uplatnily jiné snahy, které

uvnitř světa, v němž žijeme, vyhledávají takové jevy, které podléhají jiným zákonům než svět přírodního řádu;

vyhledávají takové jevy v jejich rozmanitosti, které materialistický smysl pociťuje jako odporující tomuto přírodnímu řádu. Měli bychom si dobře všimnout všeho, na čem se v této oblasti pracuje opravdu vážně a vědecky. Neboť vystupuje-li oproti čistě materialistickému bádání jiné (třebaže nepřilíš povšimnuté) bádání, které hledá v našem smyslovém bytí jiné souvislosti než ty, které nabízí smyslové bytí, pak se nekoná nic menšího, než že se zkoumá zasahování zcela jiných světů s jinými zákony bytí už v rámci výzkumných metod smyslového bytí samotného. V tomto ohledu je velmi žádoucí, aby si zejména teosof vždy všiml toho, co se v tomto směru děje - co se děje, rozšiřují-li se vědecké metody na oblast zasahování nadmyslových světů do našeho smyslového bytí. V menších kroužcích jsem na to už poukazoval; v tomto větším kruhu tak chci učinit dnes.

Ve své knize „Mystérium člověka“, kterou bych vám chtěl vřele doporučit, vzal na sebe náš milý přítel Ludwig Deinhard úkol hodný uznání, když v prvním díle podává velmi přehledné shrnutí a charakteristiku toho, co lze v naší době vybádat ve světě, do něhož může každý vstoupit, o zasahování nadmyslového světa vědeckými metodami, které jsou dnes uznávány (ale tak, jak jsou použity, jsou právě ještě předpojatě používány). Mít to jednou takto přehledně před sebou, to byl úkol hodný uznání, a měl by se s tím seznámit každý, kdo se právě z tohoto hlediska zajímá o to, jak se na každém kroku - pokud si jen vezmeme skutečnosti - dá najít vystupování nadmyslna ze smyslového bytí. Tak tedy vidíme tuto knihu v poslední době mezi námi

právě s jedním důležitým posláním, a snad zde na tomto místě mohu na tuto knihu Ludwiga Deinharda nazvanou „Mystérium člověka“ poukázat.

Zasahování jiných světů do světa smyslového vytváří ve smyslovém světě něco, co se sice opakuje ve všech světech, co se ve všech světech vyskytuje, vzhledem k čemuž je však obzvlášť nezbytné, abychom se seznámili s nutností nevytvářet si pedanticky, jednostranně, přísně zformované dogmata či úsudky typu: toto je tak a toto zase tak, Lucifer je takový a Ahriman takový, luciferství musíme uniknout, ahrimanství musíme uniknout a podobně. Naše včerejší úvaha vyústila právě v takové záležitosti.

Předpokládejme, že ten, kdo učinil první kroky na cestě k iniciaci a ve svém duševním životě se otevřením duševních očí stal jasnozřivým, se setká s onou postavou, kterou v nadsmyslových světech nazýváme Luciferem. Čím jsme včera charakterizovali tuto postavu? Před duší se objevuje jako to, co se neustále snaží učinit z věčnosti, která je jinak v neustávajícím pohybu a proměnlivosti, stálost, dočasnost, okamžitost, tak aby se tato věčnost mohla radovat jako něco individuálního, aby se mohla stát velikým. A setká-li se člověk jakožto duše v nadsmyslových světech s Luciferem, zjeví se tam jako velký Světloňoš, který člověka jakoby vede k tomu - ano, on ho skutečně vede k tomu, aby všechny ty poklady, všechno to podstatné*, co ve spirituálních světech je, snesl do smyslového světa a ve smyslovém světě vytvořil odlesk těchto pokladů a nechal je projevovat se. A jestliže člověk v nadsmyslových světech Lucifera v tomto jeho úsilí následuje, pak přispívá

v něm. orig. *das Wesenhafte*, tzn. i *bytostné* - pozn. překl.

k tomu, aby bylo splněno pradávné poslání světa: aby vše věčné bylo svěřeno okamžiku, aby vše, co se rozplývá v neurčité věčnosti, mohlo být zachyceno ve vnitřní velikosti individuálního okamžiku.

V každé lidské duši ovšem doznívá z duchovního světa touha, aby toto úsilí učinit nezjevené zjevným, zachytit věčnost v okamžiku, bylo také skutečně naplněno. Proto vstoupí-li člověk buď iniciací nebo smrtí do nadmyslových světů, působí v něm Lucifer skutečně jako světloňoš, a nebezpečí, jimž je člověk ve vyšších světech vůči Luciferovi vystaven, jsou tu vlastně jenom tehdy, přinese-li si s sebou do vyšších světů v příliš velké míře to, co má být základem jeho postoje k Luciferovi ve smyslovém bytí. Lucifer je při putování ve vyšších světech nebezpečný jenom tehdy, přinese-li si člověk s sebou do těchto vyšších světů příliš mnoho z povahy a podstaty člověka smyslového. Jak to ale s Luciferem vypadá ve smyslovém bytí samotném, když nadmyslové světy vždy zasahují do smyslového bytí? Neboť nejprve se na historické cestě lidstva ve smyslovém bytí a v jeho evoluci setkáváme se zasahováním vyšších světů, jež udělují účinné impulsy, aby se ve smyslovém bytí odehrávala jedna událost za druhou tak, jak se v dějinách lidstva v průběhu pozemského bytí odehrávají.

Do smyslového bytí vstupují snahy, které považujeme za lidsky egoistické, sobecké snahy každé duše. Víme ovšem, že každý duševní vývoj musí vycházet z egoismu. To je přirozené. Víme však také, že může zase dojít k vymanění se z egoismu. K tomu, co kdy duše mohou mít na Zemi z egoismu, patří vše, co můžeme nazvat zjevením věčnosti v okamžiku. Do toho, co je fixováno v individuální duši, zasahují neustále luciferské síly. Tyto síly však zasahují ještě do něčeho jiného, totiž do všeho, co může vykonat jednotlivý člověk pro celý světový řád, pro světové bytí právě tím, že je egoitou a že jí má, že v sobě může vyvinout vnitřní

velikost, jež vyvěrá z jeho nitra. Vždyť co jiného je to individuální, veliké v lidské duši než to, co je zárodkem velikého ve veškerém světovém vývoji lidstva?

Čím působili Homér, Shakespeare, Dante či Goethe na lidstvo? Tím, že byli egoity, že v jejich nitru byly celé světy - světy, které vzešly jen z jejich nitra, z jejich egoity. Tím sem ovšem jsou skrze egoity vnášeny impulsy duchovního života, které od epochy k epoše zprostředkují právě ty největší činy lidstva, totiž činy duchovní.

A tady v tom zase působí Lucifer. Tady je opět světlo-
nošem, impulsem a mocností všeho velikého, co vyza-
řuje do evoluce lidstva z velké bodové síly věčnosti vy-
věrající z jednotlivé lidské duše.

Lidská duše je postavena mezi dva póly, jež jsou prostě otiskem a odleskem všech těch světů, v nichž se lidská duše skutečně nachází: na jedné straně se zatvrzuje v sobě samé, zcela se zaplétá do své egoity a chce jen to, co jí samé poslouží, co ji samou uspokojí; na druhé straně lidská duše ze svých hlubin vyzvedává síly, které mohou zářit do celého života lidstva. Kdy se ovšem dostává tato egoita na světlo? - Právě tehdy, když si pomyslíme, jak je nutné, aby každý člověk přinášel jako dar druhým lidem to své, to, co má v sobě nejindividuálnějšího, co je nejhlubším majetkem jeho egoity. Ale ve všem, co může udělat ze své egoity člověk pro člověka, žije opět Lucifer, druhý pól Lucifera. A v tom, co může člověk pod vlivem Světlo-
noše vykonat pro lidstvo, spočívá odlesk toho, čím
Lucifer ve vyšších svě-

těch skutečně je, odlesk tvořivé činnosti Lucifera: činit z nezjevného zjevení.

Můžeme tedy říci, že Lucifer je zlý? Nebo můžeme snad říci, že Lucifer je dobrý? - Můžeme říci jenom toto: kdo chce tvrdit, že Lucifer je zlý a že je třeba před ním prchat, ten by musel také říci, že je třeba prchat před ohněm, protože život musí v ohni podle okolností zhynout. Na cestě k iniciaci zjistíme, že výrazy dobrý a zlý vůbec nejsou tímto způsobem použitelné, jakmile chceme charakterizovat podstatu řádu nadsmyslového světa. Oheň je dobrý, působí-li za dobrých okolností; je špatný, působí-li za špatných okolností; sám o sobě není ani dobrý ani špatný. Tak je tomu i s Luciferem. Má dobrý vliv na lidskou duši, stane-li se pro ni podněcovatelem, aby ze sebe vyzvedla vše, co může člověk obětovat jako svůj individuální statek na oltář evoluce lidstva. Lucifer se stává zlou bytostí, tedy to, co činí, je zlé, pokud bude lidské duši udělovat takové impulsy, že tato duše chce všechno získávat jen k vlastnímu uspokojení. Jsme-li odkazováni na bytosti, musíme sledovat, jak působí činy těchto bytostí ve světě. Účinky nadsmyslových bytostí můžeme označovat jako dobré a zlé; nikdy tak nemůžeme označovat bytosti samotné.

Představte si - odpusťte mi ten paradox - neřeknu vám, kde by to mohlo být, ale předpokládejte, že by na nějakém ostrově bylo lidstvo, které by bylo toho názoru, že před Luciferem je třeba mít se za všech okolností na pozoru, že je třeba držet ho od lidí tak daleko, jak je to jen možné. To by nesvědčilo o tom, že lidé na tomto ostrově mají tu nejlepší znalost Lucifera, nýbrž svědčilo by to o něčem jiném, totiž o tom, že tito lidé jsou na základě svého zvláštního založení schopni pouze proměňovat všechno, co jim Lucifer může dát, v zlo.

Názory na Lucifera, které by na tomto ostrově panovaly, by byly charakteristické jenom pro lidi na tomto ostrově, nikdy však pro Lucifera! Nechci říkat, zda tento ostrov existuje. Vyhledejte si ho sami ve vývoji světa.

Co je to luciferství, musíme tedy hledat v bytosti, která před nás jakožto Lucifer předstupuje v nadmyslových světech. Jak působí Lucifer, musíme hledat v modifikaci, jakou na sebe berou jeho síly, když působí například na takový ostrov, když na takovém ostrově uvádějí v činnost paprsky svého působení.

Ahrimanství - copak je ale ahrimanství? Setkáme-li se v nadmyslovém světě s Ahrimanem, je jeho osobitost jiná než Luciferova. Abychom v nadmyslovém světě získali vztah k Luciferovi, stačí, abychom se v podstatě jen vytrýbili a očistili ode vší strusky nesprávné egoity, ode všech egoismů ve smyslovém bytí, pak nám bude Lucifer velmi dobrým vůdcem právě v nadmyslových světech, nebude snadné, abychom mu takřikajíc propadli. S Ahrimanem se to má jinak.

Ahriman má v evoluci světa jiný úkol. Zatímco Lucifer činí vše nezjevené zjevným, má Ahriman úkol, který by se dal pro náš smyslový svět charakterizovat asi takto: tam, kde je náš smyslový svět, kde se tento svět může stát zjevným, je i Ahriman; smyslový svět ovšem proniká neviditelně, nadmyslově.

Čemu pomáhá Ahriman? Ve smyslovém světě pomáhá velmi, pomáhá každé duši. Pomáhá totiž každé duši k tomu, aby co nejvíc z toho, co se odehrává ve smyslovém světě a co se jen ve smyslovém světě odehrát může, bylo vynášeno vzhůru do vyšších světů.

Smyslový svět tu přece k něčemu je, není to jenom pouhá májá. Je tu k tomu, aby se v něm odehrávaly události, aby bytosti měly zážitky. Co se odehrává, co je

prožíváno, musí být vynášeno vzhůru do nadmyslového světa. A síla k tomu, aby bylo vše cenné ze smyslového světa vynášeno vzhůru do věčností, je silou Ahrimanovou. Vracet okamžik zpět věčnosti - to je síla

Ahrimanova.

Tady se ale ve vztahu k Ahrimanovi uplatňuje u jednotlivé lidské duše něco zcela jiného. To, co lidé prožívají ve smyslovém bytí, je pro ně nekonečně cenné, a nemyslím si, že narazím na velký odpor, když řeknu, že ona vášeň, onen sklon k tomu, aby si člověk to, co prožije ve smyslovém bytí, co možná nejlépe uchoval, aby z toho co možná nejvíc zachoval pro svět věčnosti, je obecně mnohem větší než ten druhý sklon, totiž snášet co možná nejvíc z nezjevných světů, ze světů duchovních dolů do smyslového světa. Člověk zcela přirozeně a pochopitelně miluje smyslové bytí a chtěl by z něj co nejvíc vynést vzhůru do duchovního světa. Jisté konfese říkají svým lidem, aby je pokud možno uklidnily, že si všechno, co je ve smyslovém světě, mohou vzít pěkně s sebou do duchovního bytí. Říkají to ovšem, protože nevědomky vědí, jak člověk miluje to, co má ve smyslovém bytí. A o to usiluje Ahrimanova síla: aby všechno, co tu člověk má, s ním také vystoupilo do nadsmyslových světů.

Tento sklon, toto puzení vynášet do nadsmyslového světa to, co je smyslové, je v duši silný a intenzivní. Člověk se ho jen tak lehce nezbaví, stoupá-li iniciací nebo smrtí ze smyslového světa do světů vyšších. Proto v něm zůstává, stane-li se bytostí vyšších světů. A setká-li se tam s Ahrimanem, pak je to právě ve vyšších světech nebezpečné, protože Ahriman mu pomůže - což dělá velice rád - vynést vzhůru do nadsmyslového světa to, co člověk získal a prožil ve smyslovém bytí. Není milejšího druhu než je Ahriman pro ty, kdo by chtěli uchovat každý okamžik pro věčnost. Mnoho lidí začne, sotva projdou branou k nadsmyslovému světu, pociťovat Ahrimana jako velmi příjemného druhu; Ahriman totiž neustále usiluje, aby to, co se odehrává na Zemi, se stalo součástí vyššího světa a zde si na to činí nárok pro sebe a sobě blízké.

To ale ještě není to nejhorší; vždyť člověk se nedostane do nadsmyslového světa, pokud se v určitém ohledu nezbaví egoity.

Kdyby byl člověk vpuštěn do nadsmyslových světů s obvyklou, normální pudovostí, pak by se velice záhy chytil Ahrimana za límec jeho pláště a pociťoval by ho jako velmi příjemného společníka. Pokud je ale člověk takový, nemůže do vyšších světů.

Jestliže se do nich dostane, pak už je schopen poznat Ahrimana tak trochu jako božského, když - s nesmírnou tragikou - proniká zemskou evoluci právě ve smyslovém bytí a neustále usiluje přetvořit smyslové bytí tak, aby se stalo bytím duchovním. To je ona hluboká tragika Ahrimanova! Všechno, co se kdy nějakým způsobem objevilo ve smyslovosti, by chtěl proměnit na duchovnost, a v řádu světa bojuje za vytříbení a očištění všeho smyslového, za to, aby vše smyslové prošlo ohněm. To je v jeho smyslu dobré. Avšak bylo by velmi zlé ve smyslu božsky-duchovních bytostí, jejichž je Ahriman v řádu světa protivníkem, kdyby všechny své záměry mohl uskutečnit. Mnohé tam musí být vykonáno jinak, než by chtěl.

Chtěl bych se k tomu vyslovit pomocí srovnání. Pokud to srovnání ale použijete na celý řád světa, budete mít možnost pocítit, že Ahriman usiluje pro sebe o to, co může považovat za dobré, ale toto dobro v jeho celistvosti není možné začlenit do světového řádu.

Vezměte si nějaké zvíře, které se kvůli pokračování svého vývoje ve smyslovém bytí musí svlékat z kůže, které musí čas od času odložit svou kůži jako obraz sebe sama a v nové formě bytí pak musí pokračovat ve svém vývoji. Dotyčný tvor se musí něčeho zbavit, aby měl novou možnost bytí. Ahriman by chtěl všechno zachránit, chtěl by, aby se žádný had nesvlékal z kůže, ale chtěl by zpracovat všechno, čeho je třeba se ve smyslu světového řádu zbavit.

Ale člověk by to chtěl i ve smyslovém bytí; mnohé nechce nechat, ale chce si to vzít s sebou, třebaže je to ve smyslu vyššího řádu světa určeno pro dočasnost, pro okamžik. A kdyby mohl, tak by si (protože ten sklon k tomu je v něm tak silný) ve smyslovém bytí ze všech těch otázek, které si klade ohledně neznámých nebo jiných cest, vždycky nejčastěji kladl tuto: Kde najdu Ahrimana, kde mi může Ahriman opět pomoci, abych to, co je obsaženo v okamžiku, vynesl vzhůru do věčnosti? - Dobře, že ve smyslovém světě nemůže člověk Ahrimana najít, protože je v tomto světě neviditelný, nadsmyslový. A patří k povinnostem strážce prahu, aby Ahriman zůstal ve smyslovém světě pokud možno silně neviditelný, tak aby člověk mohl k uchování okamžiku ve věčnosti rozvinout jenom to, co je v jeho vlastních silách, a aby si nevědomky nenechával pomáhat Ahrimanem.

Dobré a špatné zde opět vstupuje do smyslového bytí člověka v podobě dvou pólů. Člověk se jako duše ubírá evolucí lidstva. Úkolem v této evoluci, úkolem dobrým, skutečným a opravdovým, je vynášet všechno, co má hodnotu věčnosti, ze smyslového světa a předávat to říši věčnosti. A právě to nám přísluší: vzít cenné poklady okamžiku a obětovat je na oltář věčnosti. Jest-

liže si necháme pomoci Ahrimanem pro cenné poklady dočasnosti, pak je to dobře. Jestliže se s Ahrimanem ve chvíli, kdy vstoupíme do nadsmyslového světa (neboť předtím ho vidět nemůžeme) seznámíme a ukážeme mu svůj sklon, který nám ještě mohl zůstat, sklon vynášet také bezcenné ze smyslového světa do světa nadsmyslového, pak to je pro něj něco cenného - pro jeho protivníky je to však cosi bezcenného. Tehdy jsme pro něj dobrými nástroji, aby bylo ze smyslového světa do věčnosti převáděno to, co je zde milováno, a co je tím, že to milujeme, z jeho strany postaveno do věčnosti.

Tak opět vidíme, jak to, co vychází z Ahrimana, naprosto - samo o sobě - nemůže být nazýváno ani dobrým ani zlým, ale stává se to zlým nebo dobrým podle toho, jak se mu člověk podřídí, podle toho, jaký vztah si k němu člověk vytvoří. Z toho ovšem vidíme, jak snadno se mohou stát povrchními popisy, které chtějí sloužit pohodlným otázkám: Jaký je Ahriman? Jaký je Lucifer? - Řeč, odpovědi na takové otázky v podstatě neexistují ve světech, kde jediné mají být takové bytosti charakterizovány: ve vyšších světech.

Tak je člověk vevázán do labyrintu života. V tomto labyrintu života působí jak Ahriman, tak Lucifer, a člověk musí hledat cestu, aby se takovým mocnostem správně postavil. Díky tomu se však můžeme vyvíjet, protože tak musíme hledat vztahy k bytostem nadsmyslových světů. A vztahy k nadsmyslovému světu nejsou zachovávány ani tak na základě poznání, o něž se usiluje podle vzoru poznání smyslového, jako tím, že si člověk v uvedeném smyslu vytvoří vztahy k těmto nadsmyslovým bytostem. Proto musí být člověk v temnotě života, neboť do ní zasahují bytosti, které mohou být jak dobré, tak zlé a které se mohou dobrými nebo

zlými ve svém působení stát, podle toho, jak se k nim postavíme. To je charakteristické pro životní temnotu. To způsobuje, že životní světlo, duchovní světlo září do této životní temnoty jenom tehdy, získáme-li správný vztah k jednotlivým mocnostem nadmyslového světa, zasahujícím do našeho světa fyzického, seznámíme-li se s tím, že se naše představy a pojmy musí proměnit, chceme-li mluvit o nadmyslových světech.

Na jiném příkladě bych vám chtěl ještě ukázat, že musíme myslet jinak, chceme-li správně najít vztahy smyslového světa ke světu nadmyslovému.

Tady žijeme ve smyslovém bytí, žijeme tak, že cítíme, jak kolem nás působí a s námi si pohrává něco, co nazýváme naším životním osudem. Na tomto životním osudu je nám zde leccos sympatické, leccos zase antipatické. A kdo si dokáže zjednat správné sebeuvědomění, ten ví, že soucítění a spolupociťování, sympatie a antipatie patřily s životními osudy k těm nejsilnějším pocitům, jaké vůbec můžeme mít, jaké se nejhluběji zarývají do duše. Je tomu ovšem tak (proč, to zde nemusím opakovat, protože se to tak často říká v úvodních přednáškách), že to v našem nadřazeném Já, které si ve smyslu včerejší a předvčerejší přednášky na obvyklé Já jenom vzpomíná, které je v sobě má jen jako vzpomínku, jsme my sami, kdo si například chystá také ten osud, který nás pak třeba celý život sužuje a trápí.

Copak nejsou lidé, kteří myšlenku reinkarnace popírají právě proto, že nemají nejmenší touhu uchystat si nové bytí, poté co už jedno prožili? Proč tito lidé takto uvažují? Protože jsou zajatci domněnky, že ve světech, v nichž je člověk po smrti, se všechno odehrává podobně jako ve smyslovém světě. Tady se nám může leccos líbit a leccos nelíbit. Ale pocíťovat jako zde nás

vůbec ani nenapadne, jsme-li v životě mezi smrtí a novým narozením. Tam pocítujeme zcela jinak, i když o tom tady nic nevíme. Když po smrti přijdeme do duchovního světa, uvidíme například toto: žils na Zemi ve smyslovém bytí, mělš určitou schopnost, tato schopnost se však u tebe projevovala velmi jednostranně, možná jsi ji i zneužíval. Teď se musíš v novém pozemském bytí v jiné tělesnosti utvářet tak, aby se tato jednostrannost vyrovnala a aby se určitá nedokonalost stala dokonalejší. Jinak řečeno: to, cos měl v nedokonalé podobě, si musíš osvojit v jiné nedokonalosti, aby se ta věc vzájemným působením vyrovnala a harmonizovala.

Při průchodu mezi smrtí a novým narozením až k novému narození začíná doba, kdy si člověk řekne: chci se narodit tak, abych ve svém novém životě byl zcela neschopný zabývat se například malováním, protože jsem se jím zabýval předtím a dosáhl jsem přitom velké zručnosti. Neboť tím, že teď budu nešikovný v malování, se nikdy nedostanu do situace, aby do mé duše vplynul úsudek, jako kdybych sám maloval, ale jen tak, jak tomu musí být, když se sám před tu věc musím postavit. Tehdy si budu muset osvojit jiné síly, protože to může být dobré k tomu, abych vyrovnal, harmonizoval to, co jsem měl dříve.

Tak se člověk může ohlédnout za životem mezi narozením a smrtí, za něčím, čím šťastně prošel, ale řekne si, že kdyby si celou svou evoluci zařídil jenom tak, aby svůj život prožíval takto, pak by ho nebyl beze zbytku vychutnal. Síla, která se musí právě tímto způsobem objevit, je proto touha: cos předtím prožil ve štěstí, musíš nyní prožít v utrpení. A člověk nyní zařizuje všechno tak, že na základě této touhy musí v určité ob-

lasti prožít utrpení, aby ho to opět přivedlo dál v jeho bytí. Potom máme co dělat se skutečností, že člověk v

nadmyslnu touží po utrpení a bolesti - a ve smyslovém bytí je pocítuje jako něco, čeho by se rád zbavil. Tady opravdu nabývá rozdíl mezi životem ve smyslovém bytí a životem v nadmyslových světech mezi smrtí a novým narozením praktického významu. V našem životě mezi smrtí a novým narozením vládou zcela jiné síly, než jaké jsou nám potom sympatické nebo ne-sympatické v životě mezi narozením a smrtí.

Co ovšem dělá ten, kdo by snad život v nadmyslových světech posuzoval podle svých sympatií a antipatií ve smyslovém bytí? Takový člověk přesazuje to, co má ve smyslovém bytí, perspektivně do nadmyslového světa. Je to skutečně tak, jako kdybyste na nějakou skleněnou tabuli nakreslili nebo namalovali například růži; pak se na tu tabuli podíváte, sklo nevidíte - budete se dívat přes to sklo, ale malba se bude promítat dozadu na obrovskou stěnu a vy budete mít za to, že je skutečná. Ona ale vůbec není skutečná, vy jste ji tam jenom přenesli. Tímto způsobem může člověk, pokud chce nadmyslový svět posuzovat podle sympatií a antipatií ve smyslovém bytí, promítat něco do nadmyslového světa jako stín, a ono to pak může mít v nadmyslnu také svou platnost. Pokud to člověk nevidí, promítne si něco jako mlhu na to, co tam před ním jako pozorovatelem je.

To nás může - zase z jiné strany - přivést pocitově k tomu, co můžeme nazývat životní temnotou. Proč žijeme mezi narozením a smrtí v životní temnotě? Protože pro život mezi narozením a smrtí jsou oprávněné a samozřejmé úsudky, hodnocení života, které musí být neplatné pro bytí, které prožíváme mezi smrtí a no-

vým narozením. Pro smyslové bytí potřebujeme duševní život, který nemá žádnou platnost pro nadmyslový svět. Proto sem musíme nechat poznatky, tím, co lze vybádat v nadmyslových světech, proudit duchovní světlo z nadmyslových světů, abychom dospěli k celkovému

pojetí světa. Velkou chybou, které se lidé v souvislosti se světovými názory mohou dopustit, je, když se domnívají, že pojmy a ideje, které získali ve smyslovém světě, mohou rozšířit na nadsmyslový svět, když nemají dost trpělivosti a vytrvalosti, aby na základě skutečného probádání nadmyslna získali charakteristiku toho, co jako duchovní světlo září z nadsmyslových světů do životní temnoty smyslového bytí.

Zde ovšem stojíme před otázkou: Není pak schopen nechat na sebe působit toto duchovní světlo nadsmyslových světů jenom ten, kdo sám dokáže zřít v nadsmyslových světech, komu se tedy dostalo iniciace? - Tato domněnka je ve světě značně rozšířena. Často slyšíme, jak někdo říká: Jak může člověk, který sám neprošel iniciací, pochopit něco z nadsmyslových světů?

- A pak slyšíme, jak se poukazuje na to, že tím jedině správným může být, když člověk učiní kroky k iniciaci, když sám vystoupí do nadsmyslového světa.

Jak to vypadá v této oblasti, jaký je vztah chápání a zření v nadsmyslových světech, kolik může člověk získat životní útěchy a životní síly pochopením duchovního světla v životní temnotě - to budiž východiskem pro zítřejší úvahu, která nás má zavést ještě o několik kroků hlouběji do problémů, kterými se v tomto cyklu zabýváme.

Mnichov, 30. srpna 1912

Rudolf Steiner

GA 138